

Dankwoord bij de uitreiking van de Elly-Jaffé-prijs

Nu me aanstonds in de tuin van het Van Deysselhuis een bosje ijlings uit Zuid-Afrika overgevlogen bloemen in handen zal worden gedrukt, alsmede een symbolische cheque voor een aanzienlijk en reëel bedrag – en mij daarmee deze eervolle prijs in de schoot wordt geworpen – gevoel ik de oprechte aandrang een dankwoord te formuleren, cq. uit te spreken (dit laatste helaas uitgesteld tot zomer 2022, vanwege de jongste corona-decreten).

Dank aan wie of wat? *Soli Deo gloria*? Zeker. Maar dankbaar voel ik me *so wie so* jegens *iedereen* die me heeft geholpen met leven, of althans niet al te ernstig tegengewerkt. Tot dusverre. Dat zijn gelukkig heel veel mensen. Moeder en vader, broers en zusje, (ex-)vrienden en (ex-)vriendinnen. Graag noem ik hier, in chronologische volgorde en in literair verband, van de levenden een piepklein, deels van mijn dagelijkse humeur afhangende keur: Marijn Backer, Joost van Leeuwen, Christiane Kuby, Melchior en Franziska Frommel, Rutger en Froukje Schneemann, Mark Leenhouts, Hedwig Speliers en, jongstleden, de Antwerpenaren Francis Mus en Isa van Acker. Zij hielden me scherp, telkens weer, als een puntenslijper een potlood.

Dankbaar voel ik me tevens – *bien sûr!* – jegens Elly Jaffé zelf. Mevrouw Jaffé-Freem overleed in 2003, twee jaar nadat de door haar ingestelde prijs voor het eerst werd uitgereikt. Zelf heb ik haar helaas nooit meegemaakt, maar alsnog een beetje leren kennen dankzij de

levendige biografische schets, geschreven door mijn collega's Jeanne Holierhoek en Mirjam de Veth: als een gedreven docente, mensenvriendin, gedegen criticus en gepassioneerd liefhebster van de Franse cultuur. Tot op hoge leeftijd moet ze het Beatrixpark onveilig hebben gemaakt door op haar scootmobiel tussen de bedaagde wandelaars door te laveren. Dat spreekt me aan, dat zou ik ook wel willen, als het zover is! En het decorum niet prijsgeven, je nagels blijven lakken! Ach Elly... *Merci beaucoup, c'est magnifique*, en effet!

Innige dank ben ik ook verschuldigd aan de studenten en collega's van de Vertalersvakschool waaraan ik, ten tijde van het Oude Normaal, tien jaar lang les heb mogen geven. Wat ik daar niet allemaal geleerd heb, en gelachen van opluchting over onze *gezamenlijke en* beurtelinge vertaalkundige vondsten en stommiteiten, valt met geen pen te beschrijven.

Dan de uitgevers... evenmin in de laatste plaats... hun engelengeduld, hun noeste bemoeienis voor het hogere doel, hun liefdevolle schoppen onder de kont, hun beheerste woedeuitbarstingen over het schijnbaar moedwillig negeren van deadlines. Weer een selectie, want ik moet het kort houden, vanwege alle geldende restricties: Maarten Asscher, mijn eerste *echte* uitgever, een meester in het vak en zelf een voortreffelijk vertaler, schrijver en dichter. Onvergetelijk was die ten burele van Meulenhoff door hem overhandigde fles Barolo, toen ik een 'floppie', een cd'tje met het nawoord bij Les Murray's *De slabonenpreek*, op de valreep was komen inleveren, dankzij zijn goedgedoseerde gestrengheid toch nog net op tijd.

Dank ook aan Richard van den Dool, de man die een decennium lang min of meer in zijn levende eentje de uitgeverij Wagner & Van Santen dreef, en financierde, en m'n vertalingen van werk van Maurice de Guérin en Victor Segalen in boekdrukkundige hoogstandjes verpakte. Richard, die wel meer pijlen op zijn creatieve boog had, gaf er als uitgever helaas de brui aan toen hij de ijzeren wet ontdekte dat echte literaire kwaliteit, enerzijds, en publieke belangstelling, anderzijds, niet zelden omgekeerd evenredig zijn.

En aan Jacob Groot, de even gewiekste als goedhartige en bescheiden patriarch van uitgeverij De Harmonie. Talloze zomeravonden op de veranda van zijn Griekse retraite-adres besteedde hij hoogstpersoonlijk aan het corrigeren en bijsturen van de dikke bloemlezing uit het werk van Les Murray, *De planken*

kathedraal (2013, nog steeds verkrijgbaar, en lezenswaardig!). En nam daarbij geen aanstoot aan de vertwijfelingen en inzinkingen van de vertaler.

Datzelfde geldt voor het team van Querido, na Meulenhoff de trouwe uitgever van de vertalingen van het werk van Patrick Modiano. Querido-redacteur Gaia Cerpac blijft me nu al jarenlang verbluffen met haar immer accurate en prompte antwoorden op al mijn vragen, opmerkingen en uitvluchten.

Niet alle vrienden, hooggewaardeerde uitgevers en redacteurs kan ik hier vermelden. Ik heb er – *horribile dictu* – heel wat versleten! Tot slot zou ik echter niet ongenoemd mogen laten: Marc Vleugels, die niet alleen mij maar een hele schare van excellente vertalers gedurende de afgelopen jaren heeft gevoed en in ‘leven’ gehouden met suggesties, inblazingen, opdrachten en persoonlijke steun. Zonder zijn literaire Fingerspitzengefühl, humor, inventiviteit, werklust, geduld (...), zijn bemoeidigende telefonades en verrassende ‘vraagjes’ was er van ondergetekende vertaleres misschien weinig meer terecht zijn gekomen, en zou ik me zeker niet als feliciteerbaar prijsdier hebben ontpopt...

Enigszins potsierlijk voel ik me daar wel bij, als de trotse muis die samen met de olifant over de brug *stamp*t...

Want onze diepste, levenslange dankbaarheid gaat – nietwaar? – uiteindelijk toch uit naar de literatuur zelf, naar de grote makers, de helden van de geest, die de leegte met hun taalmuziek hebben gevuld, en onthuld, een muziek die dikwijls zelfs in een arrangement voor het Nederdiets nog aanhoorbaar blijft. In die luwte, onder hún vleugels, gedijt de vertaler, en verdient menig letterkundige zijn brood en beleg.

Mocht dit dankwoord komende zomer, als alle apocalyptische heisa wellicht achter de rug is, alsnog feestelijk kunnen worden *uitgesproken*, dan zal ik maar al te graag iets meer vertellen over Patrick Modiano en René Daumal, de twee grote Franse auteurs aan wier werk ik deze uitverkiezing te danken schijn te hebben. Beiden zijn ten onzent nog lang niet bekend genoeg, en daar draait het toch allemaal om, potverdrie!

Tot voorlopig besluit dan maar, als welgemeend lokaas en met een schuin oog op de huidige collectieve waanzin, een citaat uit *Het drinkgelag*, de in 2019 bij uitgeverij Vleugels verschenen vertaling van *La Grande Beuverie*. Daumal schreef zijn woeste satire op de

westerse beschaving in 1939. (Om een telkens weer rijzend misverstand te voorkomen: René Daumal was geen dronkelap. Dit is een intens sober boekje!) In *Het drinkgelag* verblijft een aanzienlijk deel van de mensheid, met name kunstenaars en wetenschappers (‘sciënten’), in een mondiale kliniek, bestierd door onzichtbare machthebbers (een complot). De patiënten hebben geen idee van hun toestand, noch van de behandeling die ze ondergaan. De hoofdpersoon, een alter ego van Daumal, wordt er rondgeleid door een verpleegkundige, die hem op een gegeven moment voorstelt aan professor Mumu, ‘een patiënt die denkt dat hij anderen kan genezen.’ Hoe? Mumu’s methode is even eenvoudig als effectief:

‘Wijwater, jongeman, wijwater! We produceren het tegenwoordig per hectoliter in onze laboratoria, die ik u zo dadelijk graag zal laten zien. Bij intraveneuze toediening geneest wijwater de ergst besmette Sciënt binnen enkele weken. In minder zware gevallen verloopt het genezingsproces als volgt: meteen na de eerste injectie erkent de Sciënt de wonderen van Lourdes. Na de tweede ziet hij een verschijning van de Heilige Maagd. Na de derde erkent hij de pauselijke onfeilbaarheid. Na de vierde gaat hij te biecht en ter communie. Na de vijfde spreekt de hoop in hem: “Je gaat naar het Paradijs!” Na de zesde spreekt de naastenliefde: “Je zult je naaste inenten zoals je ook zelf werd ingeënt.” Na de zevende spreekt het geloof: “Probeer het niet allemaal te begrijpen.” Op dat moment kan zijn genezing als voltooid worden beschouwd.’

Amen!

Marthe Elzinga,
Utrecht, december
2021